

DEĞİŞEN GÜVENLİK ALGILAMALARI IŞIĞINDA TEHDİT VE ASİMETRİK TEHDİT

Ahmet KÜÇÜKŞAHİN *
Tamer AKKAN **

Özet:

Güvenlik olgusunun, tehdit algılamasıyla başladığını söyleyebiliriz. İki kutuplu dünya düzeninin sonuna kadar güvenlik, daha çok bir ülke silahlı kuvvetlerinin karşı ülkelerde yarattığı tehdit ve buna karşı alınan tedbirler olarak gündeme gelmiştir. İki kutuplu dünya düzeninin yıkılmasını müteakip oluşan yeni dünya düzeni içerisinde tehdit ve buna bağlı olarak güvenlik algılamaları da değişmiştir.

Değişen güvenlik algılamaları çerçevesinde tehdit ve güvenlik politikasının vazgeçilmez bir unsuru haline gelen asimetrik tehdit kavramları arasında, şartlara göre değişkenlik gösteren bir bağ mevcuttur.

Yapılan incelemede, asimetrik tehdidin evrensel bir tanımı olmaması ve yapısı gereği, bazen bilinen simetrik tehditlerin farklı bir anlayışla kullanımını ifade etmek, bazen de terör gibi tehditler için kullanılmakta olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda asimetri, üzerinde yeterli kavramsal çalışma yapılmadan kullanılan bir terim olarak gözükmektedir. Tanımının yapılamamasından dolayı gerek yapısal gerekse tanımsal sorunları ile kolaylıkla siyasi olarak istismar edilen bir tehdit kavramı haline gelmiş ve sık sık da kullanılmaktadır. Bununla birlikte asimetrik tehdit, özellikle politik yöneticiler için bir can simidi niteliğini almıştır. Bu kapsamda, ABD'nin, bu kavramı kullanarak uluslararası hukukça henüz tanımlanmamış bir alan yarattığı ve bu durumu sık sık istismar ettiği değerlendirilmektedir. Daha sonra Çin ve Rusya gibi diğer devletlerce de konu istismar edilmeye başlanmıştır.

* Dr.P.Kur.Alb., Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Müdürü.

** Mu.Yzb., Milli Savunma Bakanlığı Avrupa Birliği Müktesebatı Şubesi, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası Subayı.

Sonuç olarak asimetrik tehdit kavramı, iyi çalıştırılmayan bir sistem veya üstesinden gelinemeyen her türlü sorunun başına konularak adeta yönetim zafiyetlerine kılıf olmuştur.

Anahtar kelimeler: Güvenlik, tehdit, asimetrik tehdit, güvenlik kavramı, asimetrik tehdit kavramı.

Abstract:

The basic concept which gives rise to the concept of security is threat perception. Till the end of the bi-polar world order, security had been considered as the threat by the armed forces of a country against the other countries and the measures taken against those threats. In the new world order, which came into existence after the collapse of bi-polar world order, threats and thus security perceptions have changed.

Within the framework of changed security perceptions, there is a connection varying according to the conditions between the threat concept and the asymmetric threat concept that has become an indispensable factor of the security policy.

In a research made, since there was no universal definition of asymmetric threat and due to its structure, it was determined that it was used in order to state the use of already known symmetric threats with a different conception and sometimes to refer to such threats as terrorism. In this context asymmetry seems as a term that is used without sufficient conceptual study on it. Since it cannot be defined, it has become a conception of threat that is politically easily exploited and it is frequently used. In this context, it is thought that USA, by using this concept, creates a field that has not been defined by international law yet and thus frequently exploits this situation. Subsequently, other states such as China and Russia have also started to exploit this issue.

Asymmetric threat forms the variable part of the threat concept that points out a general expression. Sometimes it forms only a part of the threat and sometimes it forms an abstract notion. Generally speaking, it is the shadow of the threat.

Key words: Security, threat, asymmetric threat, security concept, and asymmetric threat concept.

Giriş

Güvenlik olgusunun, tehdit algılamasıyla başladığını söyleyebiliriz. İki kutuplu dünya düzeninin sonuna kadar güvenlik, daha çok bir ülke silahlı kuvvetlerinin karşı ülkelerde yarattığı tehdit ve buna karşı alınan tedbirler olarak gündeme gelmiştir. İki kutuplu dünya düzeninin yıkılmasını müteakip oluşan yeni dünya düzeni içerisinde tehdit ve buna bağlı olarak güvenlik algılamaları da değişmiştir. Bu makalede değişen güvenlik algılamaları çerçevesinde tehdit ve güvenlik politikasının vazgeçilmez bir unsuru haline gelen asimetrik tehdit kavramları ile bu iki kavram arasındaki ilinti ortaya konmaya çalışılacaktır.

Günümüzde uluslararası sistem içerisinde devletlerin alışageldikleri güvenlik anlayışı değişmiştir. Güvenlik anlayışındaki bu değişim, dünya insanlarını birbirlerine daha fazla yaklaştıran teknolojik gelişmelerin ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan küreselleşmenin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte uluslararası sistemin dengesini bozan organize suçlar, yasadışı göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, para aklama gibi yeni tehditler ön plana çıkmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrasında küresel güvenlik ortamını derinden etkileyen ve şekillendiren en önemli olay 11 Eylül terör saldırıları olmuştur. Saldırıların sonucunda yeni küresel güvenlik tehditleri – terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, devlet yönetimi zayıf devletler vb. – uluslararası güvenlik gündeminin tepesine oturmuştur. Bu açıdan 11 Eylül olayları, bölgesel güvenlik problemlerinin küresel etkilerini ortaya çıkarmış ve bölgesel güvenlik problemlerini de küreselleştirmiştir¹. Güvenlik problemlerinin küreselleşmesi başta egemen güçler olmak üzere tüm ülkeleri kendi ulusal güvenlikleri için yeni bir anlayış çerçevesinde tedbirler almaya yöneltmiştir.

Devletlerin temel amacı varlıklarını sürdürmek ve halkının güvenliğini sağlamaktır. Bir devlet, kendi ülke güvenliğini sağlarken sadece diğer devletleri değil, öteki uluslararası aktörleri de dikkate almak durumundadır. Güvenlik, hiç kuşkusuz, güç ile birlikte

¹ Armağan Kuloğlu, "Broken Balances After The Cold War: Searches for Regional Stability", The Thirteenth International Conference on Security and Cooperation, Antalya, 2003, s.102.

düşünülmesi gereken bir kavramdır. Güvenlik ihtiyacı olan her aktörün, kendi güvenliğini bir esasa bağlamadan önce hedeflerini, durumunu ve gücünü net olarak ortaya koyması gerekir. Güvenlik sağlayıcı donanımlarını; (örneğin ordusu, istihbaratı, iletişim olanakları, ekonomisi, coğrafyası, komşuları, istikrarlı/istikrarsız bölgelere yakınlığı, denizlerle çevrili olup olmaması, nüfus çokluğu, demografik özellikleri, doğal kaynaklara sahip olup olmaması gibi unsurları) benzerleri ile karşılaştırarak tanımlamak durumundadır². Aslında devletin nihai amacı güç oluşturmak değil, halkının refah ve mutluluğu için güvenliği sağlamaktır. Güç oluşturmak bu anlamda sadece araç olarak değerlendirilmelidir. Buna rağmen tarih boyunca ve günümüzde uluslararası ilişkiler sisteminde araç ve amacın sık sık karışabildiği görülmektedir.

Ulusal güvenlik konusu incelenirken, kavramın oluşumunda ulusal çıkarlar, bunlara yönelik tehditler ve bu tehditlere karşı alınacak tedbirlerin ana gündem maddeleri olacağını söylemek mümkündür. Ulusal çıkar Türkiye Cumhuriyeti 2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununda: "Devletin bekası ve güvenliği ile milletin refahını sağlamak için ulaşılmaması ve korunması gereken amaçlardır"³ şeklinde tanımlanmıştır. Burada en dikkat çeken husus 'beka' kavramının yanında çok daha yoruma muhtaç olan 'milletin refahı' kavramıdır. Bu ve benzeri ucu açık tanımlar, tüm diğer uluslar için de geçerlidir. Bir ulusun çıkarlarının sınırları, yalnızca hükümet edenlerin yorumları ile sınırlıdır. Bu durum, güvenlik kavramının çok daha tartışmalı hale gelmesine yol açmaktadır.

"Güvenlik mülahazalarının ilk basamağı, şüphesiz tehdit algılamalarıdır."⁴ Güvenlik ve tehdit, karşılıklı ve sürekli olarak birbirlerini tetikleyen iki kavramdır. Algılanan tehditler sebebiyle güvenlik tedbirleri alınırken, alınan bu güvenlik tedbirleri hasım tarafından tehdit olarak algılanır ve ilave güvenlik tedbirleri alınmasına yol açar. Bu karşılıklı etkileşimde tehdit koşullarının değerlendirilmesi, devlet stratejisinin oluşturulmasında ve savunma doktrininin

² Beril Dedeoğlu, Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Derin Yayınları, İstanbul, 2003, s.51

³ Milli Güvenlik Kurulu Web Sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.mgk.gov.tr/sss.html>, 5 Ocak 2006.

⁴ Yaşar Büyükanıt, "Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik" Sempozyumu Açış Konuşması, 29 Mayıs 2003. (http://www.tsk.mil.tr/bashalk/konusma_mesaj/2003/saremaciskonusmasi_290503.htm)

düzenlenmesinde kritik role sahiptir. Herhangi bir devletin karşı karşıya kaldığı tehdidin yapısı, büyüklüğü, özellikleri hiç bitmeyecek bir tartışmanın konusudur. Devlet adamları için tehdidin algılanmasından tedbirin alınmasına kadar geçen süreç, kendine has özelliği olan kritik bir aşamadır.

Dönüşüm süreci yaşayan dünyanın, yeni güvenlik sorunlarıyla karşılaşmasının dönüşümün bir sonucu olduğu, bu bağlamda, bilgi toplumu ekseninde, ulusal güvenlik anlayışında bir değişimin yaşanması gerektiği öne sürülebilir⁵. Bu durumda güvenlik sorunları, askeri tehditlerin dışına çıkarak, çeşitlilik gösterebilecektir. Bilgi teknolojilerini yoğun olarak kullanan devletler, bilgi sistemlerine ve dolayısıyla bilgi sistemlerine dayalı ekonomilerine yönelik, asimetrik tehditlerle vurulabilecektir⁶. Bilgi toplumuna dönüşmekte olan toplumları, yeni fırsatların yanı sıra, yeni güvenlik sorunlarının da beklediği kabul edilebilir.

Yeni güvenlik anlayışı çerçevesinde askeri, ekonomik, siyasal, sosyal ve çevresel meseleler bir bütün içerisinde analiz edilmelidir. Uluslararası terörizm ve bilgi savaşı operasyonları gibi tehdit kaynakları, yeni bir güvenlik anlayışının gerekli olduğunu savunmak amacıyla incelenebilir. Ancak, yeni bir güvenlik anlayışının geliştirilmesi gerektiğine işaret edebilmek amacıyla, incelenebilecek geniş kapsamlı bir örneğin asimetrik savaş olgusu olduğu öne sürülebilir.⁷ Bu bağlamda asimetrik savaş ve tehdit, yeni değil, yeni uluslararası ortama en fazla uyan kavramlar olarak değerlendirilmektedir.

Yapılan incelemede, asimetrik tehdidin⁸ evrensel bir tanımı olmaması ve yapısı gereği, bazen bilinen simetrik tehditlerin farklı bir

⁵ Joseph S. Nye Jr, *The Paradox of American Power: Why the World Only Superpower Can't Go it Alone*, New York, Oxford University Press, 2002, s.57

⁶ David J.Rothkoph, "Cyberpolitics: The Changing Nature of Power in the Information Age," *Journal of International Affairs*, No: 2, Spring 1998, s. 342-350

⁷ Engin Önder, *Soğuk savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Güvenlik Anlayışında Yaşanan Değişim:Asimetrik Savaş Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Eylül 2004, s.41.

⁸ Asimetrik tehditlerin neler olduğu üzerinde yapılan incelemeler ise, daha çok belirli bir ülkeye yönelik yapılmıştır. Bu konuda en yoğun akademik çalışmaların yapıldığı ve aslında kavramı da literatüre kazandırmış olan ABD kaynaklı çalışmalar; genellikle ve doğal olarak konuyu ABD özelinde incelemişlerdir. Bu tehditlerin büyük bir kısmı, diğer devletler için de geçerli tehditlerdir. İncelenen konunun özelliği nedeniyle tehdit kavramı genel anlamıyla ele alınarak analiz edilecektir.

anlayışla kullanımını ifade etmek, bazen de terör gibi tehditler için kullanılmakta olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda asimetri, üzerinde yeterli kavramsal çalışma yapılmadan kullanılan bir terim olarak gözükmemektedir. Tanımının yapılamamasından dolayı gerek yapısal gerekse tanımsal sorunları ile kolaylıkla siyasi olarak istismar edilen bir tehdit kavramı haline gelmiş ve sık sık da kullanılmaktadır. Bununla birlikte asimetrik tehdit, özellikle politik yöneticiler için bir can simidi niteliğini almıştır. Bu kapsamda, ABD'nin, bu kavramı kullanarak uluslararası hukukça henüz tanımlanmamış bir alan yarattığı ve bu durumu sık sık istismar ettiği değerlendirilmektedir. Daha sonra Çin ve Rusya gibi diğer devletlerce de konu istismar edilmeye başlanmıştır. Sonuç olarak asimetrik tehdit kavramı, iyi çalıştırılmayan bir sistem veya üstesinden gelinemeyen her türlü sorunun başına konularak adeta yönetim sorumluluğundaki zafiyetlere kılıf olmuştur.

Tehdit

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre tehdit; “birinin gözünü korkutma, korku vermek, gözdağı”⁹, Meydan Larousse'da; “sonradan verilecek bir ceza ile korkutma, gözdağı”¹⁰ olarak tanımlanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri Müşterek Askeri Terimler Sözlüğünde ise; “Milli menfaatlere ve milli güvenliğe yönelik her çeşit faaliyet ve girişimlerdir. Müteceviz veya müteceviz olması muhtemel ülkelerin harp potansiyelleri ve harp hazırlıkları başta gelen tehditlerdir”¹¹ diye ifade edilmektedir. Bununla birlikte “tehdit terimi, bir tarafın, talepleri karşılanmadığı takdirde karşı tarafı cezalandırmayı şartlı bir taahhüde bağlayan eylemleri ifade etmekte için de kullanılmaktadır. Ancak alışılmış dilde, sahip olunan değerlere yönelik ‘tehditler’ olarak; salgın hastalıklara, sellere, depremlere veya kuraklığa sıklıkla başvurulduğu görülmektedir.”¹²

Ülkelerin dünya üzerindeki konumu, doğal zenginlikleri, toplumunun yapısı, ulusal hedefleri ve ülkenin tarihi, güvenlik

⁹ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.

¹⁰ Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, 12'nci Cilt, Meydan Yayınevi, İstanbul.

¹¹ TSK Müşterek Askeri Terimler Sözlüğü (MS 76-3), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1992.

¹² David A.Baldwin, “Güvenlik Kavramı”, Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr.Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.18

anlayışını ve bu bağlamda tehdit algılamasını farklı kılar. Örneğin, 11 Eylül'den sonra Avrupa Birliği (AB) ve ABD'nin tehdit algılamaları büyük ölçüde örtüşse de tehdide verdikleri karşılık stratejileri çok farklıdır. Bunun sebepleri farklı güvenlik kültürleri, yetenekleri ve en önemlisi de tehdit değerlendirmesindeki değişimlerdir. Ülkelerin risk ve tehdit algılamaları, ülke yönetiminin elinde bulundurduğu güçle (imkân ve kabiliyetlerle) orantılı olarak farklılık gösterir. Bu durum normal bir yaklaşımdır. Bu bağlamda rejimin meşruiyeti de önemlidir. Halkının desteğini almamış olan rejimlerin tehdit algılaması içerisinde kendi halkı da yer alacaktır. Bu durum yöneticiler nazarında halkın sürekli olarak şüpheyle görülmesine neden olacaktır.

Ülke için neyin tehdit olduğunu ortaya koyabilmek için, öncelikle ülkenin hayati çıkarlarını oluşturan; vazgeçilmezlerinin, olmazsa olmazlarının ve varlığının temellerini oluşturan dayanakların neler olduğunun ortaya konulması gerekir. Temel dayanaklar belirlendikten sonra ülke içinde ve dışında meydana gelen ve gelmesi muhtemel olaylar bu dayanakların ışığı altında değerlendirilerek tehditler tespit edilir.

“Amerika Birleşik Devletleri, askeri güç olmadan güvenlik de olmaz anlamında politikalar sürdürmektedir. Oysa, tehdit kavramı harfi harfine somut olamaz. Tehdidin etkili ve kalıcı olabilmesi için, öznel bir boyutunun da olması gerekir. Tehdidin asıl hedefi olan insanların fikrine, korku, şüphe ve endişenin ortak duygularını düşürmesi gerekir. Milletın hayatını altüst etmesi, o millet için değerli olan varlıkları ortadan kaldırması ve hatta yıkıcı güçlerin kötü niyeti veya siyasi ideolojisiyle kendisinin ortadan kaldırılması korkusunu taşıması gerekir.”¹³

Bununla birlikte son yıllarda global güvenlik algılamasında değişime yol açan jeostrateji, enformasyon ve yönetim alanlarında üç önemli temel devrim yaşanmıştır. Bunlara bağlı olarak ülkelerin 'tehdit' ve 'düşman' algılamalarını tarif eden yöntemleri de değişmiştir. Ülkelerin ekonomik, siyasi ve temel güvenlik yapılarına karşı gelişecek her türlü davranış ve bu davranışı sergileme niyeti tehdit olarak

¹³ Jean-Michel Valantin , Küresel Stratejinin Üç Aktörü, Türkçesi; Ömer Faruk Turan, Babıali Kültür Yayıncılığı, Haziran 2006, s. 19,20.

algılanmakta olup, yeni dönemde bu tehditlerin algılanması ulusal fiziki tehdit (örneğin, bir ülkenin sınırlarına yönelik doğrudan askeri tehditler), ulusal çıkar tehdidi (örneğin, bir ülkenin ekonomik çıkarlarına yönelik, ticari ilişkilerin kesilmesi, ambargo v.s. gibi tehditler) ve ortak değerler tehdidi (örneğin, uluslar arası örgütlerce belirlenmiş demokrasi, insan hakları gibi tehditler) olmak üzere üç temel kategoride değerlendirilmektedir.¹⁴

Kısaca bu üç kavramı değerlendirmek gerekirse ulusal fiziki tehdit bir ulusun somut değerlerine yapılan ve bu bağlamda söz konusu somut değerlerin buldukları yerler ile sınırlı olan tehditlerdir. Tespiti en kolay tehditler bu tür tehditlerdir. Ulusal çıkar tehdidi ise, daha genel olarak somut ve soyut tüm çıkarları kapsayan daha geniş bir tanımdır. Burada sadece sahip olunan değerler değil ayrıca kaybı ile dolaylı olarak zarar görülecek değerlere yönelik tehditler de bu kapsamda değerlendirilebilir. Ortak değerler tehdidi ise; farklı aktörlerce de paylaşılan ortak tüm değerlere yönelik tehditler olarak değerlendirilmektedir.

Bu yeni tanımlar ışığında tehditlerin kimlerden ve nelerden kaynaklandığı konusunda yeni bir sınıflandırma yapılmaktadır.¹⁵ Bunlar;

- Bölge ve devletten kaynaklanan tehditler,
- Ulus üstü gruplardan kaynaklanan tehditler,
- Teknolojinin tehlikeli kullanımından kaynaklanan tehditler,
- Zayıflayan yönetimlere sahip devletlerin edilgen tehditleri,
- Saldırgan devletlerin yarattığı tehditler,
- Birleşik amaçlı istihbarata ait ortaklıkların yarattığı tehditler,
- Çevre ve sağlığa saldırı amaçlı tehditlerdir.

Bu kaynaklar mevcut uluslararası sistem ve nitelikleri göz önüne alınarak incelendiğinde büyük kısmının devletler açısından asimetri oluşturdukları görülmektedir. Bu durum günümüzde asimetrik

¹⁴ Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, "Global Güvenlik Mimarisinde Yeniden Yapılanma", Nisan 2004, (Çevrimiçi) http://www.turksae.com/fase/index.php?text_id=26, Nisan 2004.

¹⁵ A.g.e.

tehditlerin ön planda olmasının da sebeplerinden birini teşkil etmektedir.

Tehdidin algılanmasında “Çoğu zaman devletler, çıkarlarını gerçekleştirmek ve diğer aktörler üzerinde egemenlik kurmak için ‘sanal tehditler’yaratarak ulusal ve uluslararası toplumları buna inandırma yolunu seçerler. Bu sanal tehdit karşısında alınan güvenlik önlemlerinin, gerçek tehditler karşısında alınandan o kadar büyük bir farkı da bulunmamaktadır.”¹⁶ Sanal tehdidi ortaya çıkartanlar, tıpkı şayialarda olduğu gibi bir müddet sonra yarattıkları tehdide kendileri de inanmaya başlamaktadırlar. Tehdidin ne için tehdit olarak kabul edildiği, gerçekleştirilmek istenen hedefle doğrudan bağlantılıdır. Başka bir ifade ile önemli olan gerçekleştirilmek istenen hedeflerdir.

Asimetrik Tehdit

Asimetri terimi son dönemlerde o kadar çok kullanılmıştır ki, asimetrik olabilecek veya olmayacak birçok kavram bu şekilde tanımlanmaya çalışılmıştır. Aslında hiç de asimetrik olmayan tehditler asimetrik olarak nitelenmeye başlanmıştır. Bu durum, tam anlamıyla bir kavram kargaşasının doğmasına yol açmıştır. Bu kargaşa sonunda asimetrik olanla olmayan birbirine girmiştir. Başka bir deyişle ‘asimetri’ve ‘asimetrik’terimleri slogan haline gelmiş ve her türlü durum için, yararlı analitik içeriği olmadan kullanılmaya başlamıştır.¹⁷

Öncelikle, asimetrik tehdidin ne olduğunu ortaya koyabilmek için asimetri ve onun da kökü olan simetri kelimelerinin tanımlarını vererek işe başlamak uygun olacaktır. Sözlük anlamlarına bakıldığında ‘simetri’kelimesinin, ‘bakışım, benzerlik’; ‘simetrik’kelimesinin ise ‘bakışım, benzer’ anlamlarına geldiği, ‘asimetri’kelimesinin ise, ‘bakışimsızlık, benzersizlik’; ‘asimetrik’kelimesinin ise ‘bakışimsız, benzer olmayan, gücüyle orantılı olmayan’ anlamlarına geldiği

¹⁶ Beril Dedeoğlu, a.g.e., s.52.

¹⁷ Stephen J. Blank, Rethinking Asymmetric Threats, Carlisle, U.S. Army War College Strategic Studies Institute Publications, 2003, s.3.

görülmektedir.¹⁸ Bir başka tanıma göre asimetri; karşılaştırılmazlık ya da hiçbir ortak ölçüsü olmayan iki şey arasındaki ilişkidir.¹⁹

Asimetrik tehdit için Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Kurulunun tanımı; “Asimetrik tehdit, yarattığı ani ve hazırlıksız durum nedeni ile ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik sistemlerinde istikrarsızlıklara neden olan, düşük seviyede kuvvet ve teknoloji kullanarak etkin olmayı amaçlayan tehdit algılamasıdır”²⁰ şeklindedir. ABD Genelkurmay Başkanlığı ise asimetrik tehdidi, hasmın normal harekât tarzlarından belirgin bir şekilde farklı metotlar kullanarak, bir yandan onun zayıflıklarını istismar ederken, diğer yandan onun kuvvetlerini yıkmak ve aldatmak maksadıyla yapılan girişimleri tanımlamak için kullanılan bir terim, olarak ifade etmiştir.²¹

Bu tanımlamalar paralelinde asimetrik tehdidi dilbilimsel olarak, hasım açısından tam olarak benzer bir karşılık vermenin mümkün olmayacağı tarzda icra edilen tehdit olarak tanımlamak mümkündür. Asimetrik tehdit kavramını tanımlarken, gerek bu kavramın gerekse bu tehdidin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkacak olan asimetrik savaş kavramının da tanımlarını incelemek faydalı olacaktır.

“Asimetrik savaş, bir çatışmada en az bir tarafın, düşmanı karşısında avantajlı konuma geçebilmek amacıyla, düşmanından eylem, düşünce ve organizasyon olarak farklı hareket ettiği savaş yapma anlayışı olarak tanımlanabilir. Kavram, 1990’lı yıllarda özellikle ABD savunma çevrelerinde ele alınmaya başlanmıştır. Ancak kavramın uluslararası toplumun gündemine taşınmasının, ABD’ye karşı girişilen 11 Eylül terör saldırıları ile olduğu kabul edilebilir. Saldırıları gerçekleştirdiği kabul edilen grubun, uluslararası düzende örgütlenmiş bir küresel terör şebekesi olmasının; asimetrik savaşın sadece güçsüz aktörler tarafından terör eylemleri aracılığıyla uygulanabilecek bir mücadele yöntemi olduğu algılamasına sebep olduğu öne sürülebilir.

¹⁸Türk Dil Kurumu Web Sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/sozbul.asp?kelime=%>, 2 Şubat 2006.

¹⁹ Philip Babcock Gove, ed., Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Springfield, Merriam-Webster Inc., 1981, s.136.

²⁰ Milli Güvenlik Kurulu Web Sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.mgk.gov.tr/sss.html>, 5 Ocak 2006.

²¹ David Salisbury, “Asymmetric Warfare and the Geneva Conventions: Do we need a new Law of Armed Conflict in the Age of Terrorism?”, (Çevrimiçi) <http://wps.cfc.forces.gc.ca/papers/nssc/nssc4/salisbury.doc>, 5 Ocak 2006.

Ancak, bu çalışma kapsamında asimetrik savaş; soğuk savaş sonrası uluslararası güvenlik ortamında yaşanan değişimlerin bir sonucu olarak, devlet ve devlet dışı aktörler tarafından uygulanabilecek bir savaş yapma anlayışı olarak ele alınmıştır.”²²

Asimetrik tehdit kavramı, Amerikalılar tarafından üretilmiş ve günümüzde Amerika’ya yönelik, neredeyse tüm tehditleri anlatmak için kullanılan bir terimdir. Asimetrik tehditler başlangıçta, ABD kuvvetlerine ve çıkarlarına karşı potansiyel düşmanların, operasyon ve eylemleri olarak tanımlanmaktadır. Bu saldırılar çoğunlukla kimyasal, biyolojik, nükleer, terörist veya bilgi saldırıları veya zayıf noktalara karşı saldırılar olarak ifade edilmektedir. Tartışmalı şekilde, bu saldırılar asimetrik değildir. Aslında terörizmi hariç tutarsak bunlar simetrik saldırılardır. ABD kimyasal, biyolojik, nükleer ve bilgi vasıtalarına sahiptir; bu sebeple bu şekil saldırılar asimetrik olamazlar.²³

Yukarıda belirtilen yaklaşıma karşın, son on yıllık dönemin çok bilinen ve konuşulan bir kavramı olsa bile asimetrik tehdidi yeni olarak nitelenmek çok da doğru olmayacaktır. Onu, kökeni Sun Tzu’nun ‘savaş aldatmaya dayanır’ prensibinden Liddell Hart’ın ‘dolaylı tutumuna’, Edward Luttwak’ın ‘stratejinin paradoksal mantığı’na dayandırarak eski bir kavram için yeni bir kelime olarak düşünmek gerektiği²⁴ iddiasında bulunanlar da mevcuttur. Ancak, Sun Tzu’nun ‘aldatma’ kavramı benzer çağrışımlar yapsa da, aslında asimetri mantığıyla tam olarak örtüştüğü söylenemez. Yinede Sun-Tzu’nun fikirleri bu konuda yön gösterici olmuştur.

Yeni güvenlik anlayışı içerisinde savaşın doğasının değil özelliklerinin değiştiği değerlendirilmektedir. Eğer savaşın doğası değişmiş olsaydı onu başka türlü adlandırmak gerekirdi. 21’inci yüzyılda savaşın doğası neyse 20’nci, 19’uncu ve hatta milattan önce 5’nci yüzyıldaki ile aynıdır.²⁵ Bu durumda asimetrik tehdit ve asimetrik savaş

²² Engin Önder, a.g.e., s.96, 97.

²³ Timothy L. Thomas, “Deciphering Asymmetry’s Word Game”, Combined Arms Center Military Review, July - August 2001. s. 32.

²⁴ Stephen J. Blank, Rethinking Asymmetric Threats, Carlisle, U.S. Army War College Strategic Studies Institute Publications, 2003, s.4.

²⁵ Colin S. Gray “How Has War Changed Since the End of the Cold War?”, Parameters, Spring 2005, (Çevrimiçi) http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0IBR/is_1_35/ai_n15674067/pg_5, 2 Şubat 2006.

aslında zaten varolan kavramlardır demek yanlış olmayacaktır.

Asimetrik Tehdidi, Simetrik Tehditten Ayıran Unsurlar:

Birilerinin terörist kabul ettiğinin diğerlerince özgürlük savaşçısı kabul edilebildiği bir ortamda, birileri için asimetrik tehdit olarak nitelenen hareketler, diğerlerinin standart hareket tarzı olabilmektedir.²⁶ Asimetrik tehditlerin net bir tanımının yapılmasındaki zorluğu aşmak için bulunan en akılcı yöntem, onun özelliklerini ve sonuçlarını ortaya koyarak bir noktaya varmaktır. Colin Gray'ın bu yönde yaptığı çalışmasında asimetrik tehdit ile ilgili ortaya koyduğu hususlar şöyledir²⁷:

- Alışılmadık ve sıra dışıdır.
- Ortaya çıkışında süregelen savaş kanunlarıyla tanımlanmamış araçları kullanmasıyla, kuralsızdır.
- Mevcut kabiliyet ve planlarımızda karşılığı olmayan bu tehditler tehlikeli görünebilir veya görünmeyebilir, fakat bildiğimiz savaştan farklı görünecekleri kesindir.
- Özellikle varlıklarımıza -askerî ve daha büyük ihtimalle sivil- karşı yüksek oranda desteklenmiştir.
- Yalnızca çıkarlarımıza zarar vermek değil aynı zamanda, diğer alanlarda gücümüzü dengelemek ve etkisiz hale getirmek üzere tasarlanmıştır.
- Aynı türde cevap verilmesi zordur. Bu aslında en az doğru olanlardandır. Örneğin özel kuvvetler 'üniformalı teröristler' olarak hareket etmek üzere salıverilebilirler.
- Orantılı ve fark gözeterek karşılık verilmesi zordur. Asimetrik tehditler doğaları gereği, kurban açısından, 'karşılık verme seviyesi' açmazı ortaya çıkartmaya uygundur.

²⁶ Colin S. Gray, "Thinking Asymmetrically in Times of Terror", Parameters, Spring 2002, s. 5.

²⁷ A.g.e., s. 5-6.

- 'Bilinmeyen gizemi'onun korkutuculuk olasılığını artırır. En üstün güvenlik kurumları bile eğer neye bakmaları gerektiğini bilmiyorlarsa, bazı tehditleri gözden kaçırabilirler.

Gray'in sıralamış olduğu yukarıdaki özelliklerinden de istifade ile daha genel bir özellikler listesi çıkarmak faydalı olacaktır. Bunlar; orantısızlık, sıra dışılık, öngörülemelik, çok yönlülük (askerî, ekonomik, kültürel, sosyal vb.), hedef gözetmezlik, zayıflıkları istismarcı olmak, psikolojik etki odaklı olmak, maliyet etkin olmak, yüksek teknoloji ve/veya mevcut teknolojilerin farklı konseptle kullanımı ve dinamikliktir.

Muhtemel asimetrik tehditleri, geleneksel tehdit tiplerinden ve konvansiyonel saldırılardan ayıran bir başka özellik de, fiziksel kontrol kurma amacı taşımamakla birlikte, ju-jitsu²⁸ yöntemlerine benzer bir şekilde, daha çok hedefe zarar verme amacı gütmesidir.²⁹ Tüm bu özelliklerden yola çıkarak bazı tehditler asimetrik olarak nitelenebilir. Bu metot asimetrik tehditleri tanımlayabilmek için kullanılacak etkin bir yöntemdir.

Öte yandan tüm bu özellikler değerlendirildiğinde, gayri nizami harp uygulamalarının da tüm bu özellikleri kapsadıkları görülmektedir. Ancak asimetrik tehditler, gayri nizami harbe göre kullanılan araç ve düşünce modellerinin nitelik ve kapsamı açısından gayri nizami harbi de kapsayan daha üst seviye bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte asimetrik tehditlerin genel olarak tehdit kavramı içinde bir alt başlık mı olduğu, ya da aralarında ne tür bir ilişki olduğu konusu incelendiğinde; asimetrik tehditlerin tehdit kavramı içerisinde net olarak konumlandırılmasının mümkün olmayacağı değerlendirilmektedir. Her tehdit zamana, mekâna, kullanım konseptine, taraflara ve duruma göre asimetrik olabilme potansiyeline sahiptir. Asimetrik tehditler, tehdit kavramı içerisinde uluslararası sistemin yapısına paralel, dönemsel olarak değişen oranlarda yer işgal edebilme özelliğine sahiptir. Bu oranı tespit için, mevcut uluslararası

²⁸ Ju jitsu Japonca'da genel olarak Asya dövüş sanatlarına verilen isimdir. Ana felsefesi hasmın hamlesi sonucu ortaya çıkan enerjinin yine hasma karşı kullanılmasıdır. Ayrıntı için bkz. Microsoft® Encarta® Encyclopedia 2002. © 1993-2001 Microsoft Corporation.

²⁹ Gray, "Thinking Asymmetrically in Times of Terror", s. 6.

sistem, bu sistem içindeki aktörler ve ortaya çıkan tehditler çok boyutlu olarak analiz edilmelidir.

Çağdaş yazılı eserlerde, asimetric tehditler genellikle terörizm, Irak ve Afganistan'da denenmiş olan klasik olmayan gerilla taktikleri, gerilla savaşları, kitle imha silahlarının kullanımı, siber savaş ya da bilgi savaşını kapsamaktadır. Son zamanlarda balistik füzelerin kullanımı ve bir erişim-önleme stratejisi ya da bölgeden dışlama stratejisine şekil verecek diğer silahlar ve bazı durumlarda meskûn mahal muharebesi, asimetric tehditler kapsamına alınmıştır. Bu tanımlar silah sistemlerini, hassas saldırı ve çarpışma imkân ve kabiliyetlerini bozmaya adanmış teknolojileri de içine alabilmektedir. ABD'nin askerî amaçlar için uzayı kullanma kabiliyetlerini engellemek üzere tasarlanmış kabiliyetler de yakında bu tanımlar içinde yer alabilir.³⁰

Asimetric Tehdidin Kapsamı:

Aslında kimilerince genel ve detaylı bir asimetric tehditler listesi çıkartma girişimi, kavramın dinamik yapısı sebebiyle, hata olarak değerlendirilmektedir³¹. Ancak buna rağmen, genelde bahsedilen tehditlerin asimetric olup olmadıklarına dair bir analiz yapmak, faydalı olacaktır. Asimetric tehditler başlığı altında, değişik tehditler sıralanmaktadır, bunlardan halen ön planda olanlar aşağıdaki gibidir.

- Terörizm
- Kitle imha silahları
- Ekonomi alanındaki tehditler
- Bilişim (siber) alanındaki tehditler
- Psikolojik harekât
- Organize suçlar
- Çevresel tehditler

³⁰ Blank, a.g.e., s.4.

³¹ Steven Lambakis. v.d. "Understanding The Asymmetric Threats To The United States", Comparative Strategy, 21: Fairfax,, National Institute For Public Policy, 2002, s. 256.

Bu sıralama uzatılabilir ya da kısaltılabilir, eklemeler ve çıkarmalar mümkündür, çünkü bugün asimetrik olan yarın çok sıradan olabilmektedir. Bazen sıradan bildiğimiz bir tehdit ya da herhangi bir olgu, değişik bir kullanım konsepti ile bir anda asimetrik bir tehdide dönüşebilmektedir. Örneğin, ABD, sahip olduğu nükleer kapasite ile başlangıçta tüm rakiplerine karşı mutlak bir asimetrik tehdit iken bilahare başta Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) olmak üzere hasımları aynı imkâna kavuşunca bu asimetrik avantajını yitirmiştir. Bu bağlamda, 11 Eylül 2001 gününe kadar sadece yolcu taşımaya yaradığı düşünülen yolcu uçaklarının bir anda en büyük gökdelenleri imha edebilecek birer silaha dönüşmesi ve yarattığı asimetri, konu ile ilgili en bilinen ve en iyi örneklerden biri niteliğindedir.

Uluslararası sistemde asimetrik tehdit ve yaklaşımlar ve bunların sonucu olarak da asimetrik harpler hep olmuştur. Tarihten asimetri ile ilgili verilebilecek en iyi örneklerden biri şüphesiz Romalılarla barbar Alman kavimleri arasındaki savaşlardır. Roma ordusu, şehirler, tarım arazileri veya sulama sistemleri gibi sabit varlıklara sahip olan düşmanlara karşı savaşmak üzere teçhiz edilmiş bir ordudur. Düşmanlarını yendiğinde, onların ticari, idari merkezlerini ve güvenlik sistemlerini kontrol altına alarak zaferlerini tamamlamaktaydı. Buna karşın, kabiliyetleri, varlıkları ve güç kaynakları sabit veya en azından yoğunlaşmamış olan düşmanlara karşı daha az kullanılıyordu.³² Sayılan sistemlere sahip olmayan, ormanlarda göçebe hayatı yaşayan söz konusu Alman kavimler ile Romalılar arasındaki ilişkiyi asimetrik olarak nitelemek mümkündür. Yakın tarihte ise ikinci dünya savaşı sırasında Japon kamikazelerin³³ saldırıları ve ABD'nin Japonya'ya karşı atom bombası kullanması en bilinen asimetrik faaliyetlerdir.

11 Eylül ile başlayan süreç aslında sadece varolan asimetriyi çok çarpıcı bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Asimetrik tehdit için en bilinen ve en iyi örnek Amerika Birleşik Devletlerinin mevcut durumudur.

³² Edward N. Luttwak, *The Grand Strategy of the Roman Empire From the First Century A.D. to the Third*, Baltimore, The John Hopkins University Press, 1976, s. 45.

³³ Kamikaze Japonca'da kutsal rüzgar anlamına gelmektedir. Terim İkinci Dünya Savaşı sonlarında patlayıcı yüklü uçaklarla ABD gemilerine karşı intihar saldırıları gerçekleştiren pilotları nitelemek için kullanılmıştır. Bkz. "Kamikaze", Microsoft® Encarta® Encyclopedia 2002. © 1993-2001 Microsoft Corporation.

Amerika Birleşik Devletleri, şu an kendi iddiasınca terörle savaştadır. Bu savaşta bir taraf bildiğimiz aktör devlet iken karşı tarafında kim ya da kimler olduğu, boyutlarının gücünün ne olduğu konusunda netlik olmayan bir tehdit bulunmaktadır. Kurulduğundan beri halkı tarafından dokunulmaz ve erişilemez olarak algılanan ABD, bu saldırı ile bir anda dokunulur olmuştur. Aslında, beyinlerde yaratılan etki, ölen 3000 kişiden ya da yıkılan iki kuleden çok daha fazlası demektir. Aslında yıkılan, ABD halkının beynindeki kutsal dokunulmazlık inancının kendisidir.

Doğrudan ABD topraklarına yönelik ilk dış tehdit Hawaii'deki Pearl Harbor baskınıdır. Olayda tehdidin kimden geldiği ve niteliği gayet açıktı ve karşılığı derhal verilmiştir. Hemen sonra ABD savaşa girmiş ve askerler haricinde yüz binlerce Japon atom bombası ile yakılarak³⁴ öldürülmüştür. Doğrudan ülkeye yönelik müteakip tehdit ise, Sovyetler Birliği tarafından Küba'ya yerleştirilen füzeler krizidir. Burada da tehdidin tüm korkunçluğuna rağmen kaynağı, kapasitesi ve yöntemleri gayet iyi bilinmekteydi. Ama 11 Eylül'den sonra kim sorusunun net bir cevabı bulunmamaktadır. Bu dönüm noktasından sonra ABD ve beraberinde tüm dünya, artık tehditlerin sadece bilinen aktörlerden gelmeyeceğini anlamıştır. Bu anlayış sonucu dünya, bu tehditleri yok etmek için ortak bir çaba içine girme yönünde adımlar atmaya başlamıştır.

Asimetri konusundaki en yaygın yanlış algılamalardan biri de tekyönlülüktür. Oysa asimetri bir mukayese sonucu ortaya çıkar ve çift yönlüdür. En basit anlatımla, El Kaide, ABD için ne kadar asimetric ise, ABD de El Kaide için o kadar asimetrictir. Bu yanlış algı, daha ziyade asimetric tehdit ile terör kavramının örtüştürülmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu konudaki yanlış algı sonucu asimetric tehditlerin sadece güçsüz aktörlerden güçlülere yönelik olarak gerçekleşebileceği zannedilebilmektedir. Ancak güçlüden güçsüze yönelik asimetric tehditler de mevcuttur. Günümüzde güçlü ülke denildiğinde ilk akla gelen ülke şüphesiz ABD'dir. Yine aynı şekilde belki de kendini en fazla asimetric tehdit altında hisseden ülke de ABD'dir. Ama

³⁴ Ayrıntı için bkz. The Fog Of War, Belgesel Film, Yönetmen, Errol Morris, Sony Pictures, ABD, 2003 Amerikalı eski bakan Robert S. McNamara ile röportaj.

düşünüldüğünde görülecektir ki aslında sözlük tanımıyla değerlendirilecek olursa ABD dünyanın en asimetrik silahlı kuvvetidir.³⁵

Asimetri, sadece teröristlere özgü bir durum değildir. Bu durum daha çok insanların mevcut çevre şartları ve yaşam koşulları içinde, ne oranda baskı altında kaldıkları ile ilgili bir durumdur. Bu anlamda, görece daha olumlu çevre şartlarına ve yaşam koşullarına sahip güçlü aktörler açısından bir zorluk vardır. Ancak bu zorluk güçlü ülkelerin de sonuna kadar etik ilkelerle, kendilerini sınırlayacakları anlamına gelmemektedir. Tarihe bakıldığında, güçlü ülkelerin de zorda kaldıklarında, şu an vahşice buldukları, terörist veya diktatörlere yakıştırdıkları eylem türlerini yapmak konusunda, pek de tereddüt göstermedikleri görülmektedir. En sık bahsedilen ve lanetlenen tehditlerden kitle imha silahları olarak değerlendirilen, kimyasal, biyolojik ve nükleer silahları ele alalım: Öncelikli olarak bu silahların hemen hiçbiri teröristlerin ya da geri kalmış ülkelerin laboratuvarlarında geliştirilmemiştir. Üstelik ilk kullanımları da hep güçlü ülkelere yapılmıştır. ABD tarafından Kızılderili savaşları sırasında çiçek hastalığı taşıyan battaniyelerin Kızılderililere verilmesi ile yapılan biyolojik saldırı,³⁶ yine ABD tarafından Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan nükleer bombalar, Vietnam savaşı sırasında kimyasal silahların kullanımı, güçlü ülkelerin de belli bir noktadan sonra, etik kuralları aşabileceğine dair örneklerdir. Burada önemli olan, ülkelerin bu eşiklerini doğru tespit etmektir.

Güçlüden güçsüze doğru da asimetrik tehditler olabileceği konusunda, zamanın Genelkurmay II nci Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın tespitleri de, bu fikirle paralellik göstermektedir. 2003 yılında yapmış olduğu konuşmada³⁷; Sayın Büyükanıt, "Batılı ülkelere asimetrik tehdit algılaması her ne kadar 'güçsüzden güçlüye' yönelik bir tehdit olarak tanımlanmaktaysa da; günümüzde görülen birçok örnekte olduğu gibi 'güçlüden güçsüze' doğru yönelen, farklı biçimdeki bir asimetrik tehdit algılamasının varlığından da söz etmek mümkündür.

³⁵ Thomas, a.g.e., s. 33.

³⁶ Steven Lambakis. v.d., a.g.e., s. 262.

³⁷ Yaşar Büyükanıt, "Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik" Sempozyumu Açış Konuşması, 29 Mayıs 2003, (Çevrimiçi) http://www.tsk.mil.tr/bashalk/konusma_mesaj/2003/saremaciskonusmasi_290503.htm, 7 Mayıs 2005.

Çünkü, bir ülkeyi zayıflatmak için kullanılan askerî seçenekler artık daha az tercih edilmektedir.” demiştir.

Asimetrik olmanın yalnızca güçsüzlere özgü bir durum olmadığını en iyi ifadelerinden biri de, ABD deniz kuvvetlerinden emekli Tümamiral Cebrowski ve yazar Barnett'e aittir. Söz konusu şahıslar, “Aslında asimetrik savaş kavramının yükselmesi büyük oranda bizim eserimizdir. Devasa savaş sistemimizin yaratmakta olduğu, savaşın her alanındaki eşleşme sorunu Amerika'nın ve düşmanlarının savaşma biçimini değiştirmektedir”³⁸ demektedirler.

Bütün bunların yanı sıra asimetri, çoğu zaman ekonomikliği ve etkinliğiyle dayanılmaz bir çekiciliğe sahiptir. Bu yüzden asimetrik etki imkânına sahip ülkeler arasında simetrik bir savaş ihtimali hızla düşmektedir. Bu bağlamda asimetrik tehditleri kullanmak aslında sadece zorunluluk değil, aynı zamanda mantıklı ve bilinçli bir tercihin sonucudur.

Bunların yanında dünyada yaşanan demografik değişimler, artan yaşam süresi beklentileri, birçok ülkede toplumların insan kaybına dayanma eşiklerini çok aşağılara çekmiştir. Başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere toplum ve aile demografisi sebebiyle neredeyse savaştan soğutulmuştur.³⁹ Bu durum da ülkeleri, demografik yönden sıkıntıya sokmayacak veya kayıpları kabul edilebilir seviyelere indirecek, yeni ve asimetrik yollar aramaya itmektir.

Mücadele Açısından Asimetrik Tehdit:

Asimetrik tehditleri ve ilgili kavramları ortaya koymak sorunu çözmekte, sadece bir çıkış noktası sağlamaktadır. Asimetrik tehditlerle mücadele ederken hangi noktada zafer kazanılmış olduğu ya da böyle bir noktanın var olup olmadığı, halen belirsiz bir konudur. Bu mücadelede güçsüzlerin güçlülere göre sahip olduğu ciddi bir avantaj vardır. Güçsüzün adına terörist, direnişçi ya da gerilla ne

³⁸Arthur K. Cebrowski ve Thomas P. M. Barnett, “The American Way of War”, Proceedings of the U.S. Naval Institute, Ocak 2003, ss. 42-43.

³⁹Edward N. Luttwak, Barış İstiyorsan Savaşa Hazır Ol Savaşa ve Barışta Stratejinin Mantığı (Çev. Melike ATİK), İstanbul, Truva Yayınları, 2005, ss. 119.

denirse densin kazanmak için tek yapması gereken kaybetmemektir. Öte yandan hasmı durumundaki güçlü aktör ise kazanamadığında kaybetmiş olacaktır.⁴⁰

“Uluslararası aktörlerin kullanabileceği genel bir mücadele biçimi olması asimetrik savaşın, sadece askeri güç kapsamında değerlendirilmesini engellemektedir. Asimetrik savaş, siyasal, sosyal boyutları da bulunan bir olgudur. Üstelik, asimetrik savaşın uluslararası sistemde yaşandığı düşünülen değişim kapsamında anlaşılması, asimetrik savaşın sadece askeri yöntemlerle sona erdirilemeyecek bir mücadele tarzı haline gelmesine yol açmaktadır.⁴¹” Ancak buna rağmen asimetri yinede sık sık askeri alanlarda ortaya çıkmaktadır ve askeri alanda bulunacak çözümler sayesinde geliştirilebilecek konseptler diğer alanlarda da ihtiyaç duyulacak mücadele anlayışının gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Askeri anlamda düşünüldüğünde mücadele konusunda en akla yakın çözüm asimetrik tehditler ile savunma değil, güvenlik bazlı genel bir yaklaşımla mücadele edilebileceği fikridir. Burada hedef, belirlenmiş cepheler hattında değil, komple bir bölgede değişik formlarda bilgi teknolojileri ve yeni nesil silahlarla eş zamanlı savaşarak, sonuca ulaşmaktır. Barnett bu konuda Amerika’nın düşmanının, onu, asimetrik savaş yöntemiyle yenilgiye uğratmak isteyeceğini, bu yüzden personeli ağ kabiliyetini kullanarak olabildiğince yayararak mücadele edilebileceğini belirtmiştir.⁴² Ancak bu yöntem, belli avantajlar sağlamakla birlikte, yeni sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Harekât alanında yayılmak için, ileri teknoloji ve küçük birlikler halinde teşkilatlanmak veya çok daha büyük sayılarda asker bulundurma ihtiyacı vardır. İleri teknoloji getirdiği avantajların yanında bilgi savaşları konusunda kullanılan daha hassas hale getirmektedir. Fakat daha önemlisi küçük birlikler halinde teşkilatlanmanın getireceği dezavantajlardır. Hasımın asimetrik yöntemlerden bir anda geçici bir süre için de olsa klasik savaş teorilerine bir dönüş yaparak sıklet merkezi oluşturması durumunda, operatif seviyede olmasa da taktik ve

⁴⁰ Jeffrey Record, “Why the Strong Lose”, Parameters, Winter 2005-06, s.20.

⁴¹ Engin Önder, a.g.e., s.98.

⁴² Thomas P.M. Barnett, Pentagonun Yeni Haritası 21’inci Yüzyılda Savaş ve Barış, 1001 Kitap, İstanbul, 2005, s. 399.

stratejik seviyelerde bir başarı elde etme imkânı olabilmektedir. 1993 yılında Somali'de, ABD askerlerince yapılan harekât⁴³ sonunda, alınan taktik seviyedeki bir yenilgi ve sonucunda verilen kayıpların operatif seviyede harekât üzerinde anlamlı bir etkisi olmamasına rağmen, stratejik seviyede bütün bir harekâtın durdurulması ile sonuçlanmıştır. Ancak bu örnekte ABD açısından hayati çıkarlardan bahsetmek mümkün değildir. Hayati çıkarlar söz konusu olduğunda ülkeler, bu harekâta devam edeceklerdir.

Sonuç

Sonuç olarak güvenlik kavramı, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren eskiye kıyasla çok daha karmaşık bir hale gelmiştir. Uluslararası sisteme yeni aktörler, yeni tehditler ve bu bağlamda yeni güvenlik anlayışları hakim olmaya başlamıştır. Yeni dönemde tehdit kavramı düşman kavramından çok daha önemli olmaya başlamıştır. Geçmiş dönemin klasik anlayışındaki düşman kavramı ortadan kalkmıştır. Düşmanı isimlendirme eğilimi geri plana kaymış, tehditlerin belirlenmesi ve onunla mücadele ön plana çıkmıştır. Bu durumun sebebi, tehdidin kaynağı olabilecek aktörlerin artık çok daha geniş bir yelpazede ve coğrafyada yer almasıdır. Eskiden tehdidin kaynağı genellikle komşu devletler olarak düşünüldüğü için düşmanı bulmak daha kolaydı, oysa günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle coğrafyanın anlamı değişmekte, böylece düşmanı bulmak ve adlandırmak giderek daha zor hale gelmektedir.

Asimetrik tehdit kavramı, yeni uluslararası sistemin karmaşık tehdit ve güvenlik anlayışlarını karşılayabilecek bir kavram olarak düşünülebilir. Buna rağmen asimetri, üzerinde yeterli kavramsal çalışma yapılmadan kullanılan bir terim olarak gözükmektedir. Bir ülkenin veya aktörün güvenlik ortamını tespit etmesi ve gerekli

⁴³ Birleşmiş Milletler kararı ile ABD öncülüğünde Somali'de bulundurulmuş Barış Gücü ve bunların operasyonlarıdır. Komutanlığını Korg. Çevik Bir yapmıştır. Barış Gücünün amacı; Somali'deki direnişin lideri Muhammed Aidid'in kilit adamlarından bazılarını ele geçirmektir. Bu harekât sonucu yüzlerce Somalilinin yanı sıra 18 ABD askerî ölmüş ve 73 askerde yaralanmıştır. Bu harekâttan kısa bir süre sonra ABD ordusu Somali'den çekilmiştir. Bkz. McNair Paper 62, The Revenge of the Melians: Asymmetric Threats and the Next QDR, 2000. (Çevrimiçi) <http://www.ndu.edu/inss/McNair/mcnair62/toc.html>, 3 Mart 2006.

tedbirleri alması için, gerekli en öncelikli faaliyet olan tehditlerin değerlendirilmesi konusunda yapılacak yanlışlıklar, önemli sorunlara yol açabilir ve özellikle güvenlik alanında sıkıntılar yaratabilir.

Bu kapsamda, hareket serbestisi kazanmak amacıyla ABD'nin, bu kavramı kullanarak uluslararası hukukça henüz tanımlanmamış bir alan yarattığı ve bu durumu sık sık istismar ettiği değerlendirilmektedir. Bu istismar daha sonra diğer devletlerce de kullanılmaya başlanmıştır. Rusya'nın Çeçenistan ve Çin'in Doğu Türkistan bölgelerindeki olayları en bilinen asimetric tehdit örneği olan terör olarak nitelendirmeleri ve bunlara karşı yürüttükleri politikaları da Amerikan müdahalesine karşı diplomatik alanda karşı çıkılmaz kılma çabaları konu ile ilgili en bilinen örneklerdir.

Yapılan incelemede, asimetric tehdidin evrensel bir tanımı olmaması ve yapısı gereği, bazen bilinen simetric tehditlerin farklı bir anlayışla kullanılırken, bazen de terör gibi tehditler için kullanılmakta olduğu tespit edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı esnasında ABD'nin Japonya'ya attığı atom bombaları asimetric tehdit olarak nitelendirilirken, günümüzde, bir terör örgütü olan El-Kaide'nin oluşturduğu tehdit de asimetric tehdit olarak ifade edilmektedir.

Her tehdit, zamana, mekâna, kullanım konseptine, taraflara ve duruma göre asimetric olabilme potansiyeline sahip olduğu değerlendirilmektedir. Asimetric tehditler, tehdit kavramı içerisinde uluslararası sistemin yapısına paralel olarak değişen oranlarda dönemsel bir yer işgal ederler. Bu oranı tespit için, mevcut uluslararası sistem, bu sistem içindeki aktörler ve ortaya çıkan tehditler çok boyutlu olarak analiz edilmelidir. Hegemon devletlerin bünyelerine ve çıkarlarına uygun olarak üretmiş oldukları tehdit yaklaşımları ya kullanılmamalı veya bünyeye uydurularak kullanılmalıdır.

Hangi tehditlerin asimetric olduğunu net olarak ortaya koymak mümkün değildir. Aslında, asimetric tehdit, daha somut olan ve daha alışılmış olan tehdidin gölgesi gibidir. Bazen tehdidin tamamını, bazen bir bölümünü ifade ederken bazen de hiçbir şeyi ifade etmeyebilmektedir. Asimetric tehdidi, bir duvara ayna ile yansıtılan ışık gibi de düşünebiliriz. Elimizi atıp yakalayacağımızı zannettiğimiz bir anda avucumuzun içerisinden kayıp bir başka noktada

belirebilmektedir. Bu nedenle asimetrik tehdit tanımlanamamaktadır. Tanımının yapılamamasından dolayı gerek yapısal gerekse tanımsal sorunları ile kolaylıkla siyasi olarak istismar edilen bir tehdit kavramı haline gelmiş ve sık sık da kullanılmaktadır. Bununla birlikte asimetrik tehdit, özellikle politik nitelikli yöneticiler için bir can simidi niteliğini almıştır. İyi çalıştırılmayan bir sistem veya üstesinden gelinemeyen her türlü sorunun başına konularak adeta yönetim sorumluluğundaki zafiyetlere kılıf olmuştur.

Kavramın ortaya çıkmasına öncülük eden ülkeler, kendi politik yaklaşımlarına uygun olarak bu kavrama anlamlar yüklemekte ve söz konusu kavramın içini kendi ülke çıkarlarına uygun olarak doldurmaktadırlar. Bu bağlamda, zayıflıkları ve hassasiyetleri istismar etme anlayışının sadece asimetrik tehditlere özgü olmadığını söyleyebiliriz. Askeri anlamda zayıflıkları ve hassas noktaları bulup onu istismar etme değişmez bir kuraldır.

Derrida, öncelikle terör ile meşru özgürlük mücadelesi, polis ile ordu, barışın korunması için müdahale ile savaş, ulusal ve uluslararası, sivil ve askeri, az veya çok bir siyasal özgünlük-otorite-ile devlet ve potansiyel devlet kavramları arasındaki sınırların belirsizliğine ve göreceli olmasına dikkati çekmekte ve şunları söylemektedir: “Kavramlardaki karanlık, dogmatik ya da eleştirilebilir olan şeyler, iktidarların gerektiğinde onlardan yararlanmalarını engellemiyor. Tersine, bir kavram ne kadar bulanık olursa, çıkar amacıyla kullanılmaya o kadar uygundur.”⁴⁴

Asimetrik tehdit kavramını politik çıkarlarına uygun olarak kullanan ülkelerin başında ABD gelmektedir. ABD, geliştirilen bu kavram ile;

- Soğuk Savaşın bitimini müteakip sorgulanmaya başlayan güçlü ABD Silahlı Kuvvetlerinin⁴⁵ varlığının meşruluğunu sağlayacak görülmeyen tehditlerin yaratılmasını,

⁴⁴ Aktaran Türkiye Barolar Birliği, Türkiye ve Terörizm, Rapor, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:107, Ankara, 2006, s.XIII.

⁴⁵ ABD, 2005 yılında Silahlı Kuvvetleri için 518 milyar dolar harcama yapmıştır. <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/us.html>, 27 Haziran 2006. (çevrimiçi)

- Daha güçlü bir Silahlı Kuvvetler için ihtiyaç duyulan kaynağın ayrılabilmesi açısından ABD halkının ikna edilmesini,
- Küçük unsurlarca dünyanın en güçlü Silahlı Kuvvetlerine karşı yapılan ve başarılı olan saldırıların izah edilebilirliğini,
- Ülkesinin çıkarlarına uygun hareket etmeyen ve ona ters düşen davranışlarda bulunan ülkelerin baskı altında tutulmasını sağlayacak argümanların oluşturulmasını,
- Amacı, tehdidi daha oluşum safhasında tespit etmek olan istihbarat kaynaklarının zafiyetlerini gerekçelendirebilmesini ve yeniden yapılanması için zaman kazanabilmesini sağlamıştır.

Asimetri, doğal hayatın bir parçasıdır. Bu bağlamda asimetrik yaşam, mücadele iradesinde ve mücadele ilkelerinde saklıdır. Asimetrik tehditleri tehditler içinde tam olarak kavrayabilmek ve konumlandırabilmek için; zaman, mekan, hasım, sosyal, ekonomik, siyasal, felsefi ve kültürel arka plan göz önüne alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Tüm bunların yanında sayısal olarak ifade edilemeyen amaç, misyon, moral, liderlik ve savaşkanlık gibi değerler de asimetrik tehditlerin değerlendirilmesinde göz önüne alınmalıdır.

KAYNAKÇA:

- 1) Baldwin, David A., "Güvenlik Kavramı," Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr. Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.
- 2) Barnett, Thomas P.M., Pentagonun Yeni Haritası 21'inci Yüzyılda Savaş ve Barış, 1001 Kitap, İstanbul, 2005
- 3) Blank, Stephen J., Rethinking Asymmetric Threats, Carlisle, U.S. Army War College Strategic Studies Institute Publications, 2003.
- 4) Büyükanıt, Yaşar, "Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik" Sempozyumunu Açış Konuşması, 29.3.2003. http://www.tsk.mil.tr/bashalk/konusma_mesaj/2003/saremaciskonusmasi_290503.htm
- 5) Cebrowski, Arthur K. ve Thomas P. M. Barnett, "The American Way of War", Proceedings of the U.S. Naval Institute, Ocak 2003.
- 6) Dedeoğlu, Beril, Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Derin Yayınları, İstanbul, 2003.
- 7) Gove, Philip Babcock, ed., Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Springfield, Merriam-Webster Inc., 1981.
- 8) Gray, Colin S., "How Has War Changed Since the End of the Cold War?", Parameters, Spring, 2005, (Çevrimiçi) www.findarticles.com/p/articles/mi_m0IBR/is_1_35/ai_n15674067/pg_5, 2 Şubat 2006.
- 9) Gray, Colin S., "Thinking Asymmetrically in Times of Terror", Parameters, Spring 2002.
- 10) <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/us.html>, 27 Haziran 2006 (çevrimiçi).
- 11) Joseph, S. Nye Jr, The Paradox of American Power : Why the World Only Superpower Can't Go it Alone, New York, Oxford University Press, 2002.
- 12) Kuloğlu, Armağan, "Broken Balances After The Cold War: Searches for Regional Stability", The Thirteenth International Conference on Security and Cooperation, Antalya, 2003.

- 13) Lambakis, Steven, v.d. "Understanding The Asymmetric Threats To The United States", Comparative Strategy, Fairfax,, National Institute For Public Policy, 2002.
- 14) Luttwak, Edward N.,. Barış İstiyorsan Savaşa Hazır Ol Savaşta ve Barışta Stratejinin Mantığı (Çev. Melike ATİK), İstanbul, Truva Yayınları, 2005.
- 15) Luttwak, Edward N., The Grand Strategy of the Roman Empire From the First Century A.D. to the Third, Baltimore, The John Hopkins University Press, 1976.
- 16) Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, 12'nci Cilt, Meydan Yayınevi, İstanbul.
- 17) Milli Güvenlik Kurumu Web Sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.mgk.gov.tr/sss.html>, 5 .1.2006.
- 18) Önder, Engin, Soğuk savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Güvenlik Anlayışında Yaşanan Değişim:Asimetrik Savaş Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Eylül 2004.
- 19) Record, Jeffrey, "Why the Strong Lose", Parameters, Winter 2005-06.
- 20) Rothkopf, David J., "Cyberpolitics : The Changing Nature of Power in the Information Age," Journal of International Affairs, No: 2, Spring 1998.
- 21) Salisbury, David, "Asymmetric Warfare and the Geneva Conventions: Do we need a new Law of Armed Conflict in the Age of Terrorism?", (Çevrimiçi) <http://wps.cfc.forces.gc.ca/papers/nssc/nssc4/salisbury.doc>, 5 Ocak 2006.
- 22) Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, "Global Güvenlik Mimarisinde Yeniden Yapılanma", Nisan 2004, (Çevrimiçi) http://www.turksae.com/fase/index.php?text_id=26, Nisan 2004.
- 23) Thomas, Timothy L., "Deciphering Asymmetry's Word Game", Combined Arms Center Military Review, July - August 2001.
- 24) TSK Müşterek Askeri Terimler Sözlüğü (MS 76-3), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1992.

- 25) Türk Dil Kurumu Web Sayfası, <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/sozbul.ASP?kelime=%>, 2.2. 2006.
- 26) Türkiye Barolar Birliği, Türkiye ve Terörizm, Rapor, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:107, Ankara, 2006.
- 27) Valantin, Jean-Michel, Küresel Stratejinin Üç Aktörü, Türkçesi;.Ömer Faruk Turan, Babıalı Kültür Yayıncılığı, Haziran 2006.